

Ortaöğretim Coğrafya Ders Kitaplarında Kullanılan Metin Türleri

Types of Texts That Have Been Used In Secondary Education Geography Course Books

Hakan KOÇ

Cumhuriyet Üniversitesi, Eğitim Fakültesi
Ortaöğretim Sosyal Alanlar Coğrafya
Eğitimi A.B.D.
hakankoc66@gmail.com

Ömer Faruk SÖNMEZ

Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim
Fakültesi, Sosyal Bilimler Eğitimi A.B.D.
sonmez.omerfaruk@gmail.com

Taner ÇİFÇİ

Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Fakültesi
Sosyal Bilimler Eğitimi A.B.D.
t.cifci@hotmail.com

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, yapılandırmacı yaklaşımı esas alan 2005 Coğrafya dersi programına uygun hazırlanmış ve Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı'ndan onay almış, ortaöğretim Coğrafya ders kitaplarını metin türleri ve özellikleri açısından incelemektir. Bu çalışmada da içerik analizi yöntemi uygulanarak günümüzdeki ortaöğretim Coğrafya ders kitaplarında yer alan edebi ürünler araştırılmaya çalışılmıştır. 2005 Coğrafya öğretim programı öncesi hazırlanan ortaöğretim Coğrafya ders kitaplarında şiir, karikatür, biyografi, hikâye, röportaj gibi edebi ürünlere neredeyse hiç yer verilmemekteydi. Bunun en önemli nedeni davranışçı yaklaşıma göre hazırlanan ders kitaplarında bu edebi ürünler sadece Türkçe ve Edebiyat derslerinin ana materyali gibi düşünülmekteydi. Yapılandırmacı yaklaşıma göre hazırlanan Coğrafya dersi öğretim programı ile birlikte edebi metinler Coğrafya ders kitaplarında da kullanılmaya başlandı. Eskiye oranla büyük gelişme olsa da, günümüzde ortaöğretim Coğrafya ders kitapları olarak okutulan ders kitaplarının bu edebi ürünler (metin türleri) açısından zengin olduğu söylenemez.

Anahtar Kelimeler: Coğrafya, Coğrafya Öğretimi, Edebi Metinler, Coğrafya Ders Kitabı

ABSTRACT

The purpose of this study is to analyze secondary education Geography course books in terms of their text types and text properties which have been approved by Head Council of Education and Morality and prepared in accordance with 2005 Geography curriculum based upon constructivist approach. In this study, literary texts that take place within secondary education Geography course books have been tried to be researched performing content analysis method. In secondary education Geography course books that were prepared before 2005 Geography curriculum, there were not included literary genres such as poem, cartoon, biography, story and interview. The most important reason of this that those literary genres have only been thought as the main material of Turkish and Literature courses in course books prepared according to behavioral approach. Along with the Geography curriculum prepared in accordance with the constructivist approach, literary texts have been started to be used in Geography course books, as well. Although there is a great improvement in contrast to old times, there cannot be said that course books studied as secondary Education

Geography course books are not affluent in terms of those literary genres (text types).

Keywords: Geography, Geography Teaching, Literary Texts, Geography Course Book

1.Giriş

Araştırmanın bu kısmında ders kitaplarının önemi, metin türleri ve ortaöğretim Coğrafya ders kitaplarında kullanılan metin türlerinden örnekler verilmiştir.

1.1.Ders Kitaplarının Coğrafya Öğretimindeki Yeri ve Önemi

Ders kitabı, gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkelerde her zaman önemli bir eğitim aracı olmuştur. Örneğin; Japonlardan bazıları ders kitaplarını bir toprak parçası kadar değerli bulmuşlardır. Önceleri Japon öğretmenler, okulda derste iken deprem olduğunda, kurtarılması gereken öncelikler arasında kitapları da belirlemişlerdir. Günümüzde ise Japonlar, ders kitaplarını öğretim için temel kaynak olarak göstermektedirler. Amerika Birleşik Devletleri'nde de ders kitaplarının önemli bir yeri vardır. Shannon'un yaptığı bir araştırmaya göre, öğrenciler sınıftaki zamanlarının yaklaşık % 80 'ini ders kitapları ve ders kitaplarıyla ilgili etkinliklere harcamaktadır. Diğer taraftan Türkiye'de de ders kitapları, temel bir bilgi kaynağı olup derslerde en çok kullanılan materyallerden birisidir (Kılıç ve diğerleri, 2001:1).

Ders kitabı, belirli bir dersin (Coğrafya, Tarih, Matematik vb.) öğretimi için, belirli şartları taşıyan uzman veya uzmanlar tarafından belirli bir dersin öğretim programı dikkate alınarak hazırlanan ve Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığınca belirli ölçülere göre incelemesi yapılmış ve onay almış yazılı öğretim materyalidir.

Ders kitapları; genel olarak ders konularına ait bilgileri sıralı ve doğru bir biçimde, öğrencilerin kendi kendilerine öğrenmelerini sağlamak amacıyla hazırlanan, ülkelerin eğitim-öğretim programlarına uygun olması gereken yazılı gereçlerdir (Çakır, 1997: 7).

Milli Eğitim Bakanlığına (1995: 1) göre ders kitapları: "Her tür ve derecedeki örgün ve yaygın eğitim kurumlarında kullanılacak olan, konuları öğretim programları doğrultusunda hazırlanmış, öğrenim amacı ile kullanılan basılı eser", Halis'e (2002: 51) göre ise ders kitapları, eğitimin amaçlarını gerçekleştirmek üzere öğrencinin öğrenme yaşantılarına kaynaklık eden öğretim materyallerinden biri, hatta birçok durumda tek öğretim materyalidir, diye tanımlanmaktadır.

Ders kitaplarının tanımlarından da anlaşılacağı üzere eğitim-öğretim sürecine yaptığı katkılar çok önemlidir. Bu katkılar birçok yazar tarafından ele alınmış, iyi yapılandırılmış ve organize edilmiş ders kitaplarının aslında çok önemli bir eğitim materyali olduğu vurgulanmıştır.

Binyazar'a (1998: 330) göre; ders kitapları, bir yandan bilgiler öğretirken bir yandan da çocuğu belli dünya görüşüne hazırlar. Çocuğun kültür dünyasıyla bağlantılarını ders kitapları kurar. Onu, kendiliğinden öğrendiği bilgiler dünyasından, amaçlı öğrenilmesi gereken bilgilere yöneltir. Bilgiler dünyasında kendini var eden çocuk, kişiliğini bulma yolunda gün gün ilerler. Bu bilgiler bir süre sonra, yaşam gerçeklerini kavramada ona kılavuzluk eder.

Ertek'e (2010: 3) göre, Coğrafya ders kitapları, öğretim sürecini takip etme, ödevlendirme, öğrenciyi değerlendirme açısından kolaylaştırmaktadır. Öte yandan biçimsel özellikler ders kitaplarının içeriği, dil ve anlatım, okunabilirlik ölçütleri öğretim sürecini etkileyen hususlardır. İstenilen niteliklere sahip bir Coğrafya ders kitabı toplumsal ve evrensel değerleri içinde barındıran çağdaş değişme ve gelişmeleri yansıtan kuru bilgilerden uzak öğrenci ilgisini uyandıracak öğeleri kapsayan etkili bir materyal olması açısından da önem arz etmektedir.

Edebi ürünler veya metin türleri (röportaj, deneme, makale, anı, şiir, düzyazı, hatıra, karikatür, fıkra vb) geçmişte daha çok Türkçe ve Edebiyat derslerinin ana materyaliymiş gibi düşünülse de 2005 yılından itibaren yapılandırmacı yaklaşımla birlikte edebi ürünler diğer disiplinlerde olduğu gibi ortaöğretim Coğrafya ders kitaplarında da kullanılmaya başlandı.

Nitekim yeni Coğrafya öğretim programına göre hazırlanan ve yayımlanan ortaöğretim Coğrafya ders kitapları, önceki dönemde hazırlanmış olan ders kitaplarından içerik, görsel unsur, konuları sunum tarzı, ölçme ve değerlendirme gibi açılardan büyük farklılıklar göstermektedir.

Ortaöğretim Coğrafya ders kitaplarının içerik açısından değişmesinin en önemli fark edilen yönü konuların sunum şekilleridir. Önceki ortaöğretim Coğrafya ders kitaplarında kullanılan "*düz ve bilgi aktarıcı metinler*" yeni kitaplarda kullanım oranı azalmıştır. Bu durumun en önemli nedeni bilindiği üzere yapılandırmacı yaklaşımın programlarda uygulanmasıdır. Bu yaklaşıma göre doğrudan bilgi aktarımı yapılmayıp

konular diyalog, şiir, basın haberi vb. çeşitli kurgular dâhilinde verilmeye başlanmıştır.

Milli Eğitim Bakanlığı, ilk ve ortaöğretim kurumlarında kullanılan ders kitaplarını ya kendisi hazırlamakta ya da farklı yayınevlerine hazırlatmaktadır. Kazanımların nitelik ve nicelikleriyle ders kitaplarının genel çerçevesi öğretim programları ile çizilmektedir. Ancak, gerek milli eğitim kitaplarının yazarları gerekse özel yayınevlerinin yazarları kazanımları ela alış biçimlerinde özgürdürler. Bu yönüyle ders kitaplarındaki metinlerin, metin türlerin seçimi ve hazırlanması daha çok yazarların ve yayınevlerin inisiyatifine bırakılmaktadır.

Coğrafya dersinin genel amaçları ile öğrenme alanları ve öğrenme alanları içerisinde yer alan kazanımların gerçekleştirilmesinde Coğrafya ders kitapları büyük bir görev üstlenmektedir. Bu yönüyle Coğrafya ders kitapları Coğrafya dersinin eğitim- öğretim sürecinde en önemli öğretim materyallerinden biridir.

Coğrafya eğitiminde kullanılan en önemli kaynaklardan birisi ders kitaplarıdır. Coğrafya dersi öğretim programında yer alan, kazanımların, kavramların, becerilerin, değerlerin gerçekleştirilmesinde ve kazanılmasında en büyük görev ders kitaplarına düşmektedir. Coğrafya ders kitapları, öğrenme alanları ve sınıflara göre kazanımların gerçekleştirilmesinde büyük bir görev üstlenmektedir. Coğrafya ders kitaplarının büyük çoğunluğunu ise metinler veya okuma parçaları oluşturmaktadır. Öğrencilerin bilişsel, duyuşsal, sosyal ve kültürel gelişimlerine uygun hazırlanmış metinler veya metin türleri oldukça önemlidir. Böylece Coğrafya ders kitapları, öğrencileri birçok açıdan tamamlayıcı ve geliştirici eserler haline geleceklerdir.

1.2. Metin ve Metin Türlerinin Sınıflandırılması

Metin kelimesi bir kitabın içindeki kısımları, başlı başına tek bir konuyu, makaleyi veya birkaç paragraftan oluşan ve bir ana fikre sahip olan yazıları anlatmak için kullanılmaktadır (Akyol, 2006: 203).

Özmen'e (2001: 18) göre ise edebi metinler; yazınsal türler, kurgusal yazınsal türler ve bilgi veren yazınsal türler olarak gruplanabilir. Türkçe kitaplarında bu yazınsal türlerin bir kısmı yer almaktadır. Kurgusal yazınsal türler, çeşitli türde öyküler, masallar, otobiyografiler, biyografiler, efsaneler, destanlar, mitolojiler, çeşitli türde şiirler, şarkılar, fıkralar, anılar, gezi yazıları, günlükler, çeşitli türde oyunlar, denemelerdir. Bilgi veren yazı türleri ise hayat bilgisi, sosyal bilgiler, fen bilgisi gibi kitaplarda yer alan metinler, makaleler, eleştiri, gazetelerde

ve dergilerde yer haberler, mektuplar, köşe yazıları, röportajlardır. Akyol (1999: 253) ders kitaplarındaki edebi metinleri şöyle sınıflandırmıştır: hikâye edici metinler, bilgi vermeye dayalı metinler.

Adalı (2003: 221) ise metinleri genel olarak kurgulayıcı (öykü, şiir, roman, oyun, senaryo vb.), kullanmalık/bilgilendirici (makaleler, gazete haberleri vb.) metinler olarak sınıflandırmaktadır.

Açıklamalardan anlaşılacağı üzere metin türlerinin sınıflandırmasında, araştırmacılar arasında farklılıklar bulunmaktadır. Bu araştırma için aşağıdaki sınıflama türü tercih edilmiştir. (Tablo-1).

Tablo-1: Metin Türleri					
Kişisel Hayatı Konu Alan Metin Türleri					
Biyografi	Hatıra	Günlük	Gezi	Mektup	
Gazete Çevresinde Gelişen Metin Türleri					
Haber	Makale	Fıkra	Deneme	Röportaj	
Mizah Ürünü Olan Metin Türleri					
Fıkra		Karikatür			
Diğer Metin Türleri					
Düz Metin	Hikaye	Diyalog	Bilgi Notu	Şiir	Belge

Metin türlerini Coğrafya eğitiminde kullanımında özellikle bazı hususlara dikkat edilmesi gerekir. Bunlar:

Metinlerin yaş seviyelerine, ders sürelerine uygunluğu, Türkçe'nin özelliklerini yansıtan eserlerden, ait oldukları türün güzel örneklerinden seçilmesi, tutarlı ve bütün olması, çeviri metinlerde dilin iyi kullanılması, öğrencilerin dil bilinci ve hayal gücünü zenginleştirecek, eleştirel düşünce kazandıracak, kişilik gelişimine katkı sağlayacak, estetik duyarlık kazandıracak nitelikte olması gerekmektedir (Tekşan ve Özden, 2008:1040).

Böylece Coğrafya ders kitaplarında kazandırılmak istenen hedeflere ulaşılmada önemli bir yol kat edilecektir. Çeçen ve Çiftçi'ye (2007: 41-42) göre bu durum şöyle özetlenmektedir: "Her türün, öğrencinin bilişsel ve duyuşsal dünyasında farklı bir katkıda bulunacağı göz ardı edilmemelidir. Öğrenci, roman ve hikâyedeki model bir tipten veya derinlemesine tasvirlerden; gezi yazılarındaki doğal güzelliklerin cazibesinden; hayatın gerçekliğini yansıtan bir anıdan; fabllarda hayvanlara giydirilen kişilik özelliklerinden; denemede herhangi bir konunun incelenmesinden, bir olguya bakış açısından; tiyatrodaki diyaloglardan yahut şiirdeki duygu yoğunluğundan etkilenebilir, bunların birinde kendini bulabilir".

1.3. Coğrafya Ders Kitaplarında Kullanılan Metin Türlerinden Örnekler:

Diyalog (9.Sınıf Ders Kitabı, Lider Yayıncılık, 2010: 50)

Diyalog

Haritalar mutlaka **düzlem** üzerine mi yapılır?

Hayır. Her harita **düzlem** üzerine yapılmaz. Çünkü **kabartma haritaları** da vardır. Bunlar, üç boyutlu haritalardır. Onun için **düzlem** yerine **yüzey** ifadesini kullanmak gerekir.

Haritalara aktarılanlar mutlaka yeryüzünün tamamı ya da bir parçası mıdır?

Hayır. Çünkü yeryüzünün tamamı ya da bir parçasını bir kâğıt üzerine aktarmak mümkün değildir. Haritaya aktarılanlar buralar değil, buraların **görüntüsü** ya da buralara ait çeşitli **bilgilerin yayılış alanlarıdır**.

Haritalar, sadece yerküreye ait bilgileri mi içerir?

Hayır. Örneğin, uzay, Ay ya da gidilebilen bir başka gezegene ait bilgiler de olabilir. Nitekim Ay yüzeyini gösteren haritalar vardır.

Ölçek ile küçültülen nedir? Örneğin, Afrika fiziki haritasında neler küçültülmüştür?

Afrika kıtası, kıta üzerindeki akarsular, göller, dağlar ve çöller gibi **doğal unsurların görüntüsü** küçültülmüştür. Yoksa dağ, akarsu, göl gibi elemanların kendilerinin küçültülmesi zaten mümkün değildir.

Haritada gösterilmesi mümkün olmayan bilgi var mıdır?

Doğal ve beşerî sistemlerle ilgili **dağılışı gösterilebilen bütün bilgiler** haritaya aktarılabilir. Ama edebiyatta şiirler, müzikte notalar, biyolojide sürüngenlerin sindirim sistemleriyle ilgili bilgiler vb. haritaya aktarılamaz.

Şiir (Koza Yayınevi, 10.Sınıf Coğrafya Ders Kitabı, 2010:88)

KIZILIRMAK TÜRKÜSÜ

Bahar gelir kudurursun
Kızılırmak seni seni
Ne uyursun ne durursun
Kızılırmak seni seni
Gelin yedin, kızlar yedin
Nice ela gözler yedin
Seksen doksan yüzler yedin
Kızılırmak seni seni

...

Yakının var ırağın var
Zemheride bir çağın var
Bir de buzdan tuzağın var
Kızılırmak seni seni

...

Âşık Veysel ŞATIROĞLU

Hikaye (Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 10. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı, 2011:83)

Bir Göç Hikâyesi

20 yıl oldu köyümüzden göç edeli. Daha ilkokulu bile bitirmemişim. Çocuk aklımla neden göç ettiğimizi; arkadaşarımdan, köyümden, okulımdan neden ayrılmak zorunda kaldığımı anlayamamışım. Yıllarca köyüme ait hiçbir şey gözümün önünden gitmedi. Kana kana suyundan içtiğim çeşme, tadına doymadığım üzüm, bakkal Mehmet Amca, öğretmenim, okul bahçesinde kısacık teneffüslerde oynadığımız oyunlar, meyvelerini yediğim ağaçlar...

Köyümüz 150 haneli, yukarı ve aşağı mahalleden oluşan büyükçe bir köydü.

Okulu, sağlık ocağı üç de bakkalı vardı. Evimizi hatırlıyorum da... Sağlık ocağının yanında küçük, beyaz badanalı bir evdi. Okulum hayal meyal canlanıyor gözümde. Köyün hemen girişindeydi, yanında da suyunun tadına doymadığım çeşme... Üzüm bağlarımız vardı, köye yarım saat uzaklıkta.

Niçin göç etmişik? Niçin bu güzellikleri bırakmışık? Yıllar sonra babam anlattı. Topraklarımız miras yoluyla bölünmüş, bize düşen araziyle geçinemeyiz olmuşuz. Eskiden günlerce süren tarla sürme, hasat toplama, hasat sonrası gibi işler makineler yardımıyla yapılmaya başlanmış. Tarımda insan gücüne duyulan ihtiyaç azalmış. İnsanlar birer birer göç etmeye başlamış. Doğal olarak biz de...

Röportaj (Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları,10.Sınıf Coğrafya Ders Kitabı, 2011:195)

Şehriniz göç alıyor veya göç veriyor mu? Hangi nedenlerden dolayı göç aldığını ya da göç verdiğini tartışınız.

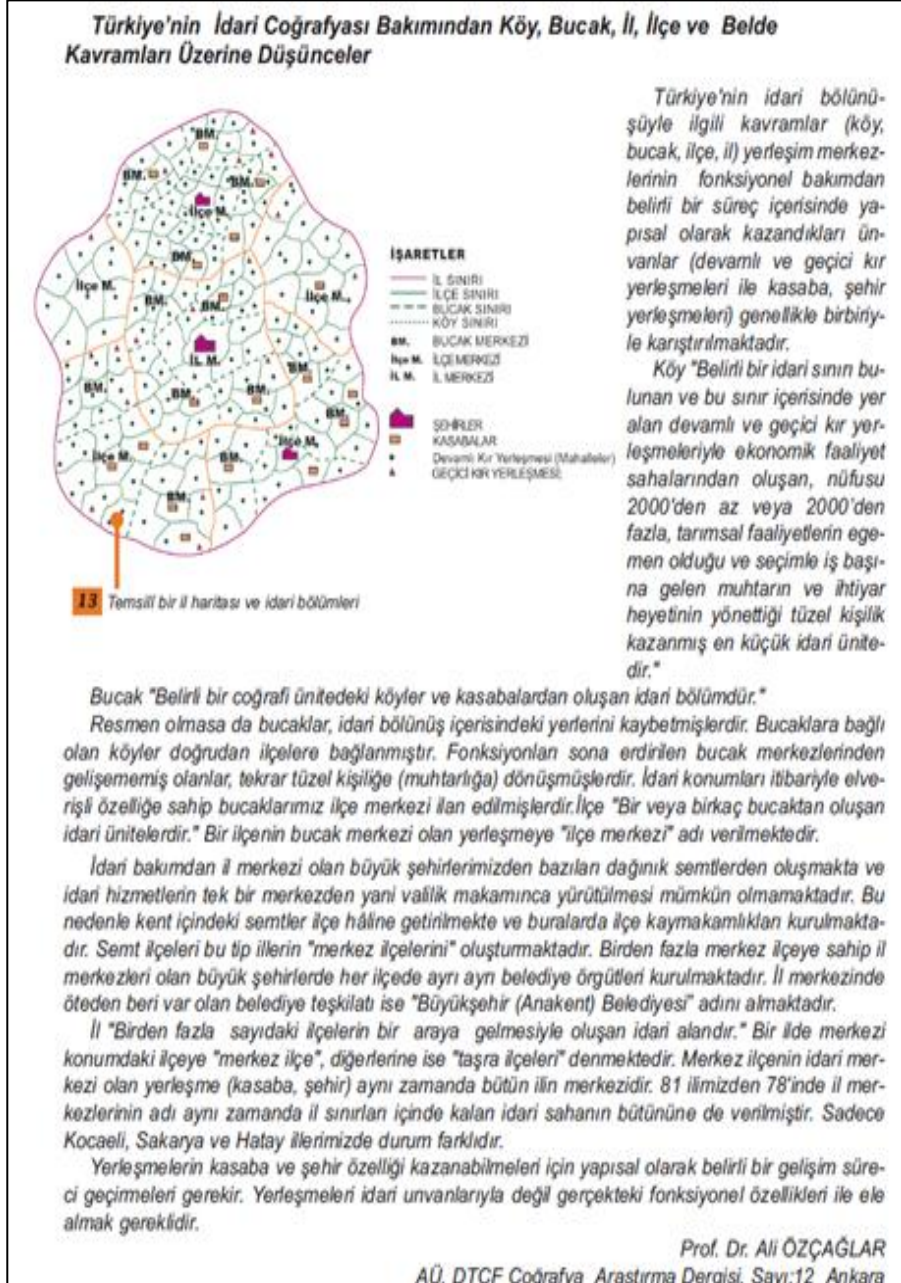
Öğretmeni Yunus'a Türkiye'deki göçlerin nedenlerini belirlemesi için bir proje ödevi verir. Yunus da kendi çevresinde göç eden aileleri seçerek röportaj yapar. Yunus'un yaşadığı şehir Türkiye'nin hemen hemen her yerinden göç almaktadır. Şimdi Yunus'un röportajından bir bölüm okuyalım.

Yunus (lise öğrencisi): İzmit'e gelme nedenlerinizi anlatır mısınız?

Ali Bey (bir fabrikada usta): Tarımda kazandığım para ile ailemi yeterince geçindiremiyordum. Erozyon ile topraklarımızın verimi iyice düşmüştü. Çocuklarımız ise liseyi okumak için şehre gidip gelmek zorunda kaldılar.

Tüm bunlara karşılık şehirde sanayi ve ticaretle ücretleri çok cazip işler vardı. Çocukların okulu hemen yanımızda olduğu için okula çok kolay gidip geleceklerdi. Ayrıca şehrin değişik sosyal faaliyetlerine de katılabileceklerdi.

Makale(Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 10. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı, 2010:195)

Karikatür (9.Sınıf Ders Kitabı, Lider Yayıncılık, 2010: 140)

2 MAĞARADAN GÖKDELENE

Çevrenizde bulunan yerleşmelere ait tarihi mekânların hangi dönemlerde kullanıldığını araştırarak, buraların özelliklerini neden değiştirdiğini ve günümüzde hangi fonksiyonlara sahip olduğunu belirtiniz. Bu eski yerleşimlerin kuruluşunda hangi faktörler etkili olmuştur? Bu faktörler günümüzde de etkili midir?

İlk insanlar korunma ve barınma amacıyla **açık kovukları** ve **mağaralarda** yaşamaya başlamıştır. Daha sonra **toplayıcılık** ve **avcılıkla** yaşamını tek başına veya birkaç kişilik gruplar hâlinde sürdüren insanlar, zamanla çoğalarak toplu yaşama düzenine, **tarımla** uğraşmanın gereği olarak da yerleşik hayata geçmişlerdir.

Toplu hâlde yaşamaya başlayan insanlar, daha sonra kendi oluşturdukları basit **sanayi** kuruluşları çevresinde toplanmışlardır.

Belge (Koza Yayınevi, 10.Sınıf Coğrafya Ders Kitabı, 2010: 59)

BÖLÜM IV: KİŞİSEL NİTELİKLER İLE İLGİLİ SORULAR

13. Hanedeki fert sıra numarasını yazınız. (1-2. sorulara fert sıra numarasını buradan yazınız.) 14. Adınız ve Soyadınız? (Çocukken yaşadığınız her bir yer için ayrı ayrı cevap yazınız. Her bir yer için ayrı ayrı adınızı yazınız.) Adı: _____ Soyadı: _____ 15. Cinsiyetiniz? 1 ☐ Erkek 2 ☐ Kadın 16. Bittirdiğiniz yaş nedir? (Her yaşınızı bildirdikten sonra boşlukları için "0" yazınız.) 17. Hanehalkı reisine olan yakınlık derecenizi nedir? (Her hanede devamlı oturanlar için "evli" yazınız. Haneyi geçici olarak ziyaret edenler için "misafir" yazınız.) 1 ☐ Hanehalkı reisi 2 ☐ Kayınvaldesi 3 ☐ Eşi 4 ☐ Kayınvalidesi 5 ☐ Oğlu 6 ☐ Gelini 7 ☐ Kızı 8 ☐ Damadı 9 ☐ Babası 10 ☐ Torunu 11 ☐ Annesi 12 ☐ Diğer 13 ☐ Kardeşi 14 ☐ Misafiri 18. Doğduğunuz yerin bağlı olduğu il ve ilçenin bugünkü adı nedir? (Her soruya ayrı ayrı cevap yazınız.) İl adı: _____ İlçe adı: _____ Ülke adı: _____ 19. Tabiiyetiniz? (T.C. Tabiiyetinde olmayanlar için "Yok" yazınız.) 1 ☐ T.C. 2 ☐ Tabiiyet yok 20. Bedensel veya zihinsel bir sakatlığınız (Bildiriniz) var mı? 1 ☐ Var 2 ☐ Yok	1. 10. DİĞER YERLERDE YAŞADIKLARI YERLERİN SORULARI 21. Beş yıl önce (22 Ekim 1995'te) şu anda ikamet ettiğiniz (oturdüğünüz) yerleşim yerinde mi yaşıyordunuz? 1 ☐ Evet 2 ☐ Hayır 22. Beş yıl önce (22 Ekim 1995'te) ikamet ettiğiniz (oturdüğünüz) yerin bağlı olduğu il ve ilçenin bugünkü adı nedir? (Her yıl önceki ikamet yeri için ayrı ayrı cevap yazınız.) İl adı: _____ İlçe adı: _____ Ülke adı: _____ 23. Beş yıl önce (22 Ekim 1995'te) ikamet ettiğiniz yer, il merkezi mi, ilçe merkezi mi, bucak veya köy mü? (Her yıl önceki ikamet yeri için ayrı ayrı cevap yazınız.) 1 ☐ İl merkezi 2 ☐ İlçe merkezi 3 ☐ Bucak, köy 24. Beş yıl önce (22 Ekim 1995'te) ikamet ettiğiniz yerden ayrıştığı (göç etme) nedeninizi belirtiniz? (Tık arızaları için "Tık arızası" yazınız.) 1 ☐ İş arama / bulma 2 ☐ Evlilik 3 ☐ Tayin / atama 4 ☐ Deprem 5 ☐ Hanedeki fertlerden 6 ☐ Güvensizlik 7 ☐ Birine taşınma 8 ☐ Diğer 4. 10. DİĞER YERLERDE YAŞADIKLARI YERLERİN SORULARI 25. Okuma ve yazma biliyor musunuz? 1 ☐ Evet 2 ☐ Hayır 26. En son hangi okulu bitirdiniz? (Her yıl önceki okulu için ayrı ayrı cevap yazınız.) 1 ☐ İlk okul bitirmedim 2 ☐ Lise 3 ☐ İlkokul 4 ☐ Lise dengi meslek okulu 5 ☐ İlköğretim 6 ☐ Yükseköğretim 7 ☐ Fakülte 8 ☐ Fakülte 9 ☐ Ortaokul 10 ☐ Ortaokul dengi 11 ☐ İlkokul dengi 12 ☐ İlkokul dengi	11. 10. DİĞER YERLERDE YAŞADIKLARI YERLERİN SORULARI 27. Geçen hafta içinde bir işte çalıştınız mı? (Geçen hafta içinde para veya mal karşılığında bir işte çalıştığınız veya çalışmadığınız için "Evet" yazınız. Geçen hafta içinde bir işte çalışmadığınız için "Hayır" yazınız.) 1 ☐ Evet 2 ☐ Hayır 28. Geçen hafta içinde çalıştığınız (yaptığınız) veya çalışmadığınız işin adı nedir? (Geçen hafta içinde çalıştığınız işin adını yazınız. Çalışmadığınız işin adını yazınız. Çalışmadığınız işin adını yazınız.) 1 ☐ Çiftçi 2 ☐ Çiftçi değildi 3 ☐ Çiftçi değildi 29. Çalıştığınız veya çalışmadığınız işin türü nedir? (Geçen hafta içinde çalıştığınız işin türünü yazınız. Çalışmadığınız işin türünü yazınız.) 1 ☐ Çiftçi 2 ☐ Çiftçi değildi 3 ☐ Çiftçi değildi 30. Çalıştığınız veya çalışmadığınız işin türü nedir? (Geçen hafta içinde çalıştığınız işin türünü yazınız. Çalışmadığınız işin türünü yazınız.) 1 ☐ Çiftçi 2 ☐ Çiftçi değildi 3 ☐ Çiftçi değildi 31. Çalıştığınız veya çalışmadığınız işin türü nedir? (Geçen hafta içinde çalıştığınız işin türünü yazınız. Çalışmadığınız işin türünü yazınız.) 1 ☐ Çiftçi 2 ☐ Çiftçi değildi 3 ☐ Çiftçi değildi 32. Geçen hafta içinde çalıştığınız veya çalışmadığınız işin türü nedir? (Geçen hafta içinde çalıştığınız işin türünü yazınız. Çalışmadığınız işin türünü yazınız.) 1 ☐ Çiftçi 2 ☐ Çiftçi değildi 3 ☐ Çiftçi değildi 33. Geçen hafta içinde çalıştığınız veya çalışmadığınız işin türü nedir? (Geçen hafta içinde çalıştığınız işin türünü yazınız. Çalışmadığınız işin türünü yazınız.) 1 ☐ Çiftçi 2 ☐ Çiftçi değildi 3 ☐ Çiftçi değildi 34. Geçen hafta içinde çalıştığınız veya çalışmadığınız işin türü nedir? (Geçen hafta içinde çalıştığınız işin türünü yazınız. Çalışmadığınız işin türünü yazınız.) 1 ☐ Çiftçi 2 ☐ Çiftçi değildi 3 ☐ Çiftçi değildi 35. Geçen hafta içinde çalıştığınız veya çalışmadığınız işin türü nedir? (Geçen hafta içinde çalıştığınız işin türünü yazınız. Çalışmadığınız işin türünü yazınız.) 1 ☐ Çiftçi 2 ☐ Çiftçi değildi 3 ☐ Çiftçi değildi

Şekil 3.1: 2000 yılı nüfus sayımı anket formu

2. Araştırmanın Amacı:

Bu çalışmanın amacı, yapılandırmacı yaklaşımı esas alan 2005 Coğrafya dersi programına uygun hazırlanmış ve Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı'ndan onay almış, ortaöğretim Coğrafya ders kitaplarında kullanılan metin türlerini tespit etmek ve bu özellikleri ile ders kitaplarını incelemektir. Araştırmada bu amaçla mevcut Coğrafya ders kitaplarında yer alan metin türleri *Kişisel Hayatı Konu Alan Metin Türleri*, *Gazete Çevresinde Gelişen Metin Türleri*, *Mizah Ürünü Olan Metin Türleri* ve *Diğer Metin Türleri (bilgi notu, düz metin, hikâye, dilekçe)* gibi başlıklar altında sınıflandırılmıştır.

3. Yöntem:

Araştırmada doküman incelemesine dayalı içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. İçerik analizi sosyal bilimlerde bir araştırma yöntemidir. Özellikle nitel araştırmalarda kullanılan bir tekniktir. Tek başına bir veri toplama yöntemi olan içerik analizi, araştırılması hedeflenen olgu, olaylar hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsamaktadır.

İçerik analizi, çıkarsama/çıkarım esasına dayanır. Mesajlarda gözlenen ve betimlenen öğelerden hareketle bir yorum getirme amacını taşır (Bilgin, 2006:1).

4. Bulgular ve Yorumlar

2005 yılından itibaren Coğrafya dersi öğretim programının genel amaçları, vizyonu ve misyonu değişmiştir. Coğrafya dersi öğretim programındaki bu değişiklikler ders kitaplarının içeriklerini de büyük ölçüde değiştirmiştir. İçerik değişikliği beraberinde ders kitaplarında kullanılan metin türlerini de değiştirmiştir. 2005 yılından önceki Coğrafya ders programlarına göre hazırlanan ders kitaplarında neredeyse tamamına yakın oranda bilgi aktarıcı düz metinler kullanılırken, günümüzde okutulmakta olan ders kitaplarında diğer metin türlerini de yer vermeye başlanmıştır.

4.1. 9. Sınıf Coğrafya Ders Kitaplarına Ait Bulgular ve Yorumlar

Milli Eğitim Bakanlığınca hazırlanan Coğrafya 9. sınıf ders kitabında 119 adet metin türü kullanılırken, özel bir yayınevi tarafından hazırlanan 9. sınıf ders kitabında 109 adet metin türü kullanılmıştır.

Araştırma kapsamında yer alan Milli Eğitim Bakanlığınca hazırlanan 9. sınıf Coğrafya ders kitabı beş öğrenme alanı ve 194 sayfadan oluşmaktadır. Buna karşılık özel bir yayın evi tarafından hazırlanan 9.

sınıf Coğrafya ders kitabı beş öğrenme alanı ve 200 sayfadan oluşmaktadır.

Tablo -2: Milli Eğitim Bakanlığı ve Özel Bir Yayınevi Tarafından Hazırlanmış Olan 9. Sınıf Coğrafya Ders Kitaplarında "Kişisel Hayatı Konu Alan Metin Türlerinin" Dağılımı						
	Metin Türü	Kişisel Hayatı Konu Alan Metin Türleri				
		Biyografi	Hatıra	Günlük	Gezi	Mektup
MEB'in Hazırladığı 9. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı	Kitapta Yer Alma Adedi	2	1	-	-	-
	Kitap Genelinde Yer Alma Yüzdesi	%1,68	%0,84	%0	%0	%0
	Özel Bir Yayınevi Tarafından Hazırlanan 9. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı	Metin Türü	Biyografi	Hatıra	Günlük	Gezi
Özel Bir Yayınevi Tarafından Hazırlanan 9. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı	Kitapta Yer Alma Adedi	-	-	-	-	-
	Kitap Genelinde Yer Alma Yüzdesi	%0	%0	%0	%0	%0

Tablo- 2'den anlaşılacağı üzere, Milli Eğitim Bakanlığınca hazırlanan 9.sınıf ders kitabında 3 adet kişisel hayatı konu alan metin türü kullanılmıştır. En çok kullanılan metin türü biyografidir. Buna karşılık günlük, gezi ve mektup hiç kullanılmamıştır.

Özel bir yayınevince hazırlanan ders kitabında ise bu metin türlerinden hiç birine yer verilmemiştir. Küçük bir oranda (Biyografi %1,68, Hatıra %0,84) da olsa Milli Eğitim Bakanlığınca hazırlanan ders kitabı özel bir yayınevi tarafından hazırlanan ders kitabına göre kişisel hayatı konu alan metin türlerine daha fazla yer verdiği ortadadır. Ancak her iki kitabında günlük hayattan örneklerle yeterince yer verilmediği de bir gerçektir.

Tablo-3'den anlaşılacağı üzere Milli Eğitim Bakanlığınca hazırlanan 9. sınıf Coğrafya ders kitabında 11 adet gazete çevresinde gelişen metin türü kullanılmıştır. Bunların çoğunluğu haber nitelikli metinlerdir.

Özel bir yayınevi tarafından hazırlanan 9. sınıf ders kitabında ise 10 adet gazete çevresinde gelişen metin türü kullanılmıştır. Ağırlıklı olarak makale tarzı metinlerdir.

Coğrafya içerikli gazete haberleri Coğrafya dersi öğretiminin önemli materyallerinden birisidir. Periyodik aralıklarla çıkan Coğrafya içerikli basın haberlerinin ders kitaplarına aktarılması sevindirici bir gelişmedir.

Tablo -3: Milli Eğitim Bakanlığı ve Özel Bir Yayınevi Tarafından Hazırlanmış Olan 9. Sınıf Coğrafya Ders Kitaplarında "Gazete Çevresinde Gelişen Metin Türlerinin" Dağılımı						
MEB'in Hazırladığı 9.Sınıf Ders Kitabı	Metin Türü	Gazete Çevresinde Gelişen Metin Türleri				
		Haber	Makale	Fıkra	Deneme	Röportaj
	Kitapta Yer Alma Adedi	7	3	0	1	0
Kitap Genelinde Yer Alma Yüzdesi	% 5,88	% 2,52	% 0	% 0,84	% 0	
Özel Bir Yayınevi Tarafından Hazırlanan 9. Sınıf Ders Kitabı	Metin Türü	Haber	Makale	Fıkra	Deneme	Röportaj
		Kitapta Yer Alma Adedi	2	8	0	0
	Kitap Genelinde Yer Alma Yüzdesi	%1,77	% 7.34	% 0	% 0	% 0

Tablo -4: Milli Eğitim Bakanlığı ve Özel Bir Yayınevi Tarafından Hazırlanmış Olan 9. Sınıf Coğrafya Ders Kitaplarında "Mizah Ürünü Olan Metin Türlerinin" Dağılımı			
MEB'in Hazırladığı 9. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı	Metin Türü	Mizah Ürünü Olan Metin Türleri	
		Fıkra	Karikatür
	Kitapta Yer Alma Adedi		0
Kitap Genelinde Yer Alma Yüzdesi		% 0	% 0
Özel Bir Yayınevi Tarafından Hazırlanan 9. Sınıf Ders Kitabı	Metin Türü	Fıkra	Karikatür
		Kitapta Yer Alma Adedi	0
	Kitap Genelinde Yer Alma Yüzdesi		% 0

İçeriği iyi hazırlanmış gerek fıkra gerekse karikatürler öğrencileri hem eğlendirmekte hemde eğlendirirken düşündürmektedirler.

Yeni hazırlanan öğretim programları ile birlikte bu tür mizah ürünü metin türleri ders kitaplarında sıkça kullanılmaya başlanmıştır.

Tablo-4'ten anlaşılacağı üzere bu değişim 9. sınıf Coğrafya ders kitaplarına pek yansımadağı görülmektedir. Mizah ürünü metin türlerine ders kitaplarına yer verilme noktasında özel bir yayınevinin hazırladığı 9. sınıf Coğrafya ders kitabı Milli Eğitim Bakanlığınca hazırlanan 9. sınıf ders kitabına göre bir adım önde olduğunu söylenebilir.

Tablo -5'ten anlaşılacağı üzere, Milli Eğitim Bakanlığınca hazırlanan 9. sınıf Coğrafya ders kitabından diğer metin türlerinden 105 adet metin türü kullanılmıştır. Tercih edilen metin türleri arasında ağırlıklı olarak düz metin tercih edilmiştir. Yapılandırmacı yaklaşımla ders kitaplarında kullanılmaya başlanan şiir, hikâye, diyalog gibi metin türlerine istenilen düzeyde yer verilmemiştir. Benzer ifadeleri özel bir yayınevince hazırlanan 9. sınıf Coğrafya ders kitabı içinde söylemek yanlış olmaz.

Tablo -5: Milli Eğitim Bakanlığı ve Özel Bir Yayınevi Tarafından Hazırlanmış Olan 9. Sınıf Coğrafya Ders Kitaplarında "Diğer Metin Türlerinin" Dağılımı							
MEB'in Hazırladığı 9. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı	Metin Türü	Diğer Metin Türleri					
		Düz Metin	Hikâye	Diyalog	Bilgi Notu	Şiir	Belge
MEB'in Hazırladığı 9. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı	Kitapta Yer Alma Adedi	91	3	3	7	1	0
	Kitap Genelinde Yer Alma Yüzdesi	%76,47	%2,52	%2,52	%5,58	%0,84	0
Özel Bir Yayınevi Tarafından Hazırlanan 9. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı	Metin Türü	Düz Metin	Hikâye	Diyalog	Bilgi Notu	Şiir	Belge
	Kitapta Yer Alma Adedi	87	0	6	5	0	0
	Kitap Genelinde Yer Alma Yüzdesi	%79,82	%0	%5,50	%4,59	%0	%0

5.2. 10. Sınıf Coğrafya Ders Kitaplarına Ait Bulgular ve Yorumlar

Milli Eğitim Bakanlığınca hazırlanan Coğrafya 10. sınıf ders kitabında 142 adet metin türü kullanılırken, özel bir yayınevi tarafından hazırlanan 10. sınıf ders kitabında 96 adet metin türü kullanılmıştır.

Araştırma kapsamında yer alan Milli Eğitim Bakanlığınca hazırlanan 10. sınıf Coğrafya ders kitabı beş öğrenme alanı ve 252 sayfadan oluşmaktadır. Buna karşılık özel bir yayınevi tarafından hazırlanan 10. sınıf Coğrafya ders kitabı beş öğrenme alanı ve 268 sayfadan oluşmaktadır.

Tablo -6: Milli Eğitim Bakanlığı ve Özel Bir Yayınevi Tarafından Hazırlanmış Olan 10. Sınıf Coğrafya Ders Kitaplarında "Kişisel Hayatı Konu Alan Metin Türlerinin" Dağılımı						
MEB'in Hazırladığı 10. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı	Metin Türü	Kişisel Hayatı Konu Alan Metin Türleri				
		Biyografi	Hatıra	Günlük	Gezi	Mektup
MEB'in Hazırladığı 10. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı	Kitapta Yer Alma Adedi	-	-	-	-	-
	Kitap Genelinde Yer Alma Yüzdesi	%0	%0	%0	%0	%0
Özel Bir Yayınevi Tarafından Hazırlanan 10. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı	Metin Türü	Biyografi	Hatıra	Günlük	Gezi	Mektup
	Kitapta Yer Alma Adedi	-	-	-	-	-
	Kitap Genelinde Yer Alma Yüzdesi	%0	%0	%0	%0	%0

Tablo- 6'dan anlaşılacağı üzere, gerek Milli Eğitim Bakanlığınca, gerekse özel yayınevince hazırlanan ders kitaplarında kişisel hayatı

konu alan metin türleri kullanılmamıştır.

Tablo -7: Milli Eğitim Bakanlığı ve Özel Bir Yayınevi Tarafından Hazırlanmış Olan 10. Sınıf Coğrafya Ders Kitaplarında "Gazete Çevresinde Gelişen Metin Türlerinin" Dağılımı						
MEB'in Hazırladığı 10.Sınıf Ders Kitabı	Metin Türü	Gazete Çevresinde Gelişen Metin Türleri				
		Haber	Makale	Fıkra	Deneme	Röportaj
MEB'in Hazırladığı 10.Sınıf Ders Kitabı	Kitapta Yer Alma Adedi	9	4	2	4	1
	Kitap Genelinde Yer Alma Yüzdesi	% 6,34	% 2,82	%1,41	% 2,82	% 0,70
Özel Bir Yayınevi Tarafından Hazırlanan 10. Sınıf Ders Kitabı	Metin Türü	Haber	Makale	Fıkra	Deneme	Röportaj
	Kitapta Yer Alma Adedi	4	7	1	4	0
	Kitap Genelinde Yer Alma Yüzdesi	%4,17	% 7.29	% 1,04	%4,17	% 0

Tablo -7'den anlaşılacağı üzere, Milli Eğitim Bakanlığınca hazırlanan 10. sınıf ders kitabında 20 adet gazete çevresinde gelişen metin türü kullanılmıştır. Bunların çoğunluğu haber nitelikli metinlerdir.

Özel bir yayınevi tarafından hazırlanan 10. sınıf ders kitabında ise, 16 adet gazete çevresinde gelişen metin türü kullanılmıştır. Kullanılan metin türü ağırlıklı olarak makale tarzındadır.

Coğrafya içerikli gazete haberleri Coğrafya dersi öğretiminin önemli materyallerinden birisidir. 2005 Coğrafya öğretim programı öncesi programlara göre hazırlanan ders kitaplarında böylesine gazete haberlerinden yararlanma yoktu. Yeni Coğrafya öğretim programı ile birlikte ders kitaplarında (MEB Yayınları %6,34 / Özel Sektör %4,17) gazete haberlerine küçük bir oranda da yer verilmesi sevindirici bir gelişmedir.

Tablo -8'den anlaşılacağı üzere, Milli Eğitim Bakanlığınca hazırlanan 10 sınıf Coğrafya ders kitabında fıkra türü metin türü kullanılmazken, 6 adet karikatür tarzı metin türü kullanılmıştır. Tablo -8'den anlaşılacağı üzere, Özel Yayınevince hazırlanan 10. sınıf Coğrafya ders kitabında fıkra tarzı metin türü kullanılmazken, 3 adet karikatür tarzı metin türü kullanılmıştır. Mizah ürünü metin türlerine ders kitaplarına yer verilme noktasında Milli Eğitim Bakanlığınca hazırlanan ders kitabının Özel Yayınevi tarafından hazırlanan 10. sınıf Coğrafya ders kitabına göre bir adım önde olduğunu söylemek mümkündür. Tablo-9'dan anlaşılacağı üzere, Milli Eğitim Bakanlığınca hazırlanan 9. sınıf Coğrafya ders kitabından diğer metin türlerinden 116 adet metin türü kullanılmıştır. Bunlar ağırlıklı olarak düz metin tercih edilmiştir. Yapılandırmacı

yaklaşım ile ders kitaplarında kullanılmaya başlanan hikâye (MEB Yay. %4,93 / Özel Sektör %3,13), diyalog (MEB Yay. % 1,41 / Özel Sektör % 0) belge (MEB Yay. % 2,11 / Özel Sektör %1,04) gibi metin türlerine küçük bir oranda da olsa yer verildiği ancak şiire hiç yer verilmediği ifade etmek mümkündür.

MEB'in Hazırladığı 10. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı	Metin Türü	Mizah Ürünü Olan Metin Türleri	
		Fıkra	Karikatür
MEB'in Hazırladığı 10. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı	Kitapta Yer Alma Adedi	0	6
	Kitap Genelinde Yer Alma Yüzdesi	% 0	% 4,23
	Özel Bir Yayınevi Tarafından Hazırlanan 10. Sınıf Ders Kitabı	Metin Türü	Fıkra
Özel Bir Yayınevi Tarafından Hazırlanan 10. Sınıf Ders Kitabı	Kitapta Yer Alma Adedi	0	3
	Kitap Genelinde Yer Alma Yüzdesi	% 0	% 3,13

Tablo -9'dan anlaşılacağı üzere, Özel Bir Yayınevince hazırlanan 10. sınıf Coğrafya ders kitabından diğer metin türlerinden 77 adet metin türü kullanılmıştır. Özel yayınevince hazırlatılan Coğrafya ders kitabında da ağırlıklı olarak düz metin tercih edilmiştir. Özel yayınevince hazırlatılan Coğrafya ders kitabında hikâye, diyalog belge Milli Eğitim Bakanlığınca hazırlatılan ders kitabına göre daha az kullanılmış durumdadır.

MEB'in Hazırladığı 10. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı	Metin Türü	Diğer Metin Türleri					
		Düz Metin	Hikâye	Diyalog	Bilgi Notu	Şiir	Belge
MEB'in Hazırladığı 10. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı	Kitapta Yer Alma Adedi	86	7	2	18	0	3
	Kitap Genelinde Yer Alma Yüzdesi	%60,56	%4,93	%1,41	%12,68	%0	%2,11
	Özel Bir Yayınevi Tarafından Hazırlanan 10. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı	Metin Türü	Düz Metin	Hikâye	Diyalog	Bilgi Notu	Şiir
Özel Bir Yayınevi Tarafından Hazırlanan 10. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı	Kitapta Yer Alma Adedi	51	3	0	21	1	1
	Kitap Genelinde Yer Alma Yüzdesi	%53,13	%3,13	%0	%21,88	%1,04	%1,04

5.3. 11. Sınıf Coğrafya Ders Kitaplarına Ait Bulgular ve Yorumlar

Milli Eğitim Bakanlığınca hazırlanan Coğrafya 11. sınıf ders kitabında 104 farklı metin türü kullanılırken, özel bir yayınevi tarafından hazırlanan 11. sınıf ders kitabında 80 adet metin türü kullanılmıştır.

Araştırma kapsamında yer alan Milli Eğitim Bakanlığınca hazırlanan 11. sınıf Coğrafya ders kitabı beş öğrenme alanı ve 276 sayfadan oluşmaktadır. Buna karşılık özel bir yayınevi tarafından hazırlanan 11. sınıf Coğrafya ders kitabı beş öğrenme alanı ve 272 sayfadan oluşmaktadır.

Tablo- 10'dan görüleceği üzere, Milli Eğitim Bakanlığınca hazırlanan ders kitabında 2 adet kişisel hayatı konu alan metin türü kullanılmıştır. Özel bir yayınevince hazırlanan 11. sınıf Coğrafya ders kitabında ise bu metin türlerinden hiç birine yer verilmemiştir.

Tablo -10: Milli Eğitim Bakanlığı ve Özel Bir Yayınevi Tarafından Hazırlanmış Olan 11. Sınıf Coğrafya Ders Kitaplarında "Kişisel Hayatı Konu Alan Metin Türlerinin" Dağılımı						
	Metin Türü	Kişisel Hayatı Konu Alan Metin Türleri				
		Biyografi	Hatıra	Günlük	Gezi	Mektup
MEB'in Hazırladığı 10. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı	Kitapta Yer Alma Adedi	-	-	-	1	1
	Kitap Genelinde Yer Alma Yüzdesi	%0	%0	%0	%0,96	%0,96
Özel Bir Yayınevi Tarafından Hazırlanan 10. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı	Metin Türü	Biyografi	Hatıra	Günlük	Gezi	Mektup
	Kitapta Yer Alma Adedi	-	-	-	-	-
	Kitap Genelinde Yer Alma Yüzdesi	%0	%0	%0	%0	%0

Tablo -11'den anlaşılacağı üzere Milli Eğitim Bakanlığınca hazırlanan 11. sınıf ders kitabında 34 adet gazete çevresinde gelişen metin türü kullanılmıştır. Bunların çoğunluğu haber nitelikli metinlerdir. Fakat gerek makale gerekse fıkra ve deneme türündeki metin türlerinde 9.ve 10. sınıf Coğrafya kitaplarına göre bir artış söz konusudur.

Özel bir yayınevi tarafından hazırlanan 11. sınıf ders kitabında ise, 23 adet gazete çevresinde gelişen metin türü kullanılmıştır. Kullanılan metin türü ağırlıklı olarak makale tarzındadır.

Tablo -11: Milli Eğitim Bakanlığı ve Özel Bir Yayınevi Tarafından Hazırlanmış Olan 11. Sınıf Coğrafya Ders Kitaplarında “Gazete Çevresinde Gelişen Metin Türlerinin” Dağılımı						
MEB’in Hazırladığı 11.Sınıf Ders Kitabı	Metin Türü	Gazete Çevresinde Gelişen Metin Türleri				
		Haber	Makale	Fıkra	Deneme	Röportaj
MEB’in Hazırladığı 11.Sınıf Ders Kitabı	Kitapta Yer Alma Adedi	20	7	3	4	0
	Kitap Genelinde Yer Alma Yüzdesi	% 96,23	% 6,73	%2,88	% 3,85	% 0
Özel Bir Yayınevi Tarafından Hazırlanan 11. Sınıf Ders Kitabı	Metin Türü	Haber	Makale	Fıkra	Deneme	Röportaj
	Kitapta Yer Alma Adedi	6	14	2	1	0
	Kitap Genelinde Yer Alma Yüzdesi	%7,5	% 17.5	% 2,5	%1,25	% 0

Tablo-12’den anlaşılacağı üzere, gerek Milli Eğitim Bakanlığınca hazırlanan gerekse özel bir yayınevi tarafından hazırlatılan 11. Sınıf Coğrafya ders kitaplarında mizah ürünü metin türlerine pek yer verilmediği dikkat çekmektedir. Tablo-13’ten anlaşılacağı üzere, Milli Eğitim Bakanlığınca hazırlanan 11. sınıf Coğrafya ders kitabından diğer metin türlerinden 67 adet metin türü kullanılmıştır. Bunlar ağırlıklı olarak düz metin ve bilgi notu tercih edilmiştir. Bu iki metin türü de yapılandırmacı yaklaşımın özüne ters düşen metin türleridir. Özel bir yayınevince hazırlatılan 11. sınıf Coğrafya ders kitabında da Milli Eğitim Bakanlığınca hazırlanan ders kitabına benzer bir durum söz konusudur.

Tablo -12: Milli Eğitim Bakanlığı ve Özel Bir Yayınevi Tarafından Hazırlanmış Olan 11. Sınıf Coğrafya Ders Kitaplarında “Mizah Ürünü Olan Metin Türlerinin” Dağılımı			
MEB’in Hazırladığı 11. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı	Metin Türü	Mizah Ürünü Olan Metin Türleri	
		Fıkra	Karikatür
	Kitapta Yer Alma Adedi	0	1
	Kitap Genelinde Yer Alma Yüzdesi	% 0	% 0,96
Özel Bir Yayınevi Tarafından Hazırlanan 11. Sınıf Ders Kitabı	Metin Türü	Fıkra	Karikatür
	Kitapta Yer Alma Adedi	0	0
	Kitap Genelinde Yer Alma Yüzdesi	% 0	% 0

Tablo -13: Milli Eğitim Bakanlığı ve Özel Bir Yayınevi Tarafından Hazırlanmış Olan 11. Sınıf Coğrafya Ders Kitaplarında "Diğer Metin Türlerinin" Dağılımı							
MEB'in Hazırladığı 11. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı	Metin Türü	Diğer Metin Türleri					
		Düz Metin	Hikâye	Diyalog	Bilgi Notu	Şiir	Belge
MEB'in Hazırladığı 11. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı	Kitapta Yer Alma Adedi	49	0	0	18	0	0
	Kitap Genelinde Yer Alma Yüzdesi	%47,12	%0	%0	%17,31	%0	%0
Özel Bir Yayınevi Tarafından Hazırlanan 11. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı	Metin Türü	Düz Metin	Hikâye	Diyalog	Bilgi Notu	Şiir	Belge
	Kitapta Yer Alma Adedi	42	0	0	21	0	0
	Kitap Genelinde Yer Alma Yüzdesi	%52,5	%0	%0	%18,75	%0	%0

5.4. 12. Sınıf Coğrafya Ders Kitaplarına Ait Bulgular ve Yorumlar

Milli Eğitim Bakanlığınca hazırlanan Coğrafya 12. sınıf Coğrafya ders kitabında 130 farklı metin türü kullanılmıştır. Özel bir yayınevi tarafından hazırlanan 12. sınıf Coğrafya dersi kitapları Milli Eğitim Bakanlığınca bağlı, Talim ve Terbiye Kurulu tarafından onay almadıklarından bu alanda bu sınıfta özel yayınevlerinin kitapları piyasada bulunmamaktadır.

Tablo -14: Milli Eğitim Bakanlığı ve Özel Bir Yayınevi Tarafından Hazırlanmış Olan 11. Sınıf Coğrafya Ders Kitaplarında "Kişisel Hayatı Konu Alan Metin Türlerinin" Dağılımı						
MEB'in Hazırladığı 12. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı	Metin Türü	Kişisel Hayatı Konu Alan Metin Türleri				
		Biyografi	Hatıra	Günlük	Gezi	Mektup
MEB'in Hazırladığı 12. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı	Kitapta Yer Alma Adedi	-	-	-	0	0
	Kitap Genelinde Yer Alma Yüzdesi	%0	%0	%0	%0	%0
Özel Bir Yayınevi Tarafından Hazırlanan 12. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı	Metin Türü	Biyografi	Hatıra	Günlük	Gezi	Mektup
	Özel Yayınevlerinin 12. Sınıf Coğrafya Ders Kitapları Talim ve Terbiye Kurulundan Onay Almamışlardır.					

Araştırma kapsamında yer alan Milli Eğitim Bakanlığınca hazırlanan 12. sınıf Coğrafya ders kitabı beş öğrenme alanı ve 255 sayfadan oluşmaktadır.

Tablo- 14'ten anlaşılacağı üzere, Milli Eğitim Bakanlığınca hazırlatılan 12. sınıf Coğrafya ders kitabında kişisel hayatı konu alan metin türleri kullanılmamıştır.

Tablo -15: Milli Eğitim Bakanlığı ve Özel Bir Yayınevi Tarafından Hazırlanmış Olan 12. Sınıf Coğrafya Ders Kitaplarında "Gazete Çevresinde Gelişen Metin Türlerinin" Dağılımı						
	Metin Türü	Gazete Çevresinde Gelişen Metin Türleri				
		Haber	Makale	Fıkra	Deneme	Röportaj
MEB'in Hazırladığı 11.Sınıf Ders Kitabı	Kitapta Yer Alma Adedi	39	12	7	1	0
	Kitap Genelinde Yer Alma Yüzdesi	% 30,00	% 9,23	%5,38	% 0,77	% 0
Özel Bir Yayınevi Tarafından Hazırlanan 11. Sınıf Ders Kitabı	Metin Türü	Haber	Makale	Fıkra	Deneme	Röportaj
	Özel Yayınevlerinin 12. Sınıf Coğrafya Ders Kitapları Talim ve Terbiye Kurulundan Onay Almamışlardır.					

Tablo -15'ten anlaşılacağı üzere Milli Eğitim Bakanlığınca hazırlanan 12. sınıf Coğrafya ders kitabında 59 adet gazete çevresinde gelişen metin türü kullanılmıştır. Bunların çoğunluğu haber ve makale nitelikli metinlerdir.

Tablo -16: Milli Eğitim Bakanlığı ve Özel Bir Yayınevi Tarafından Hazırlanmış Olan 12. Sınıf Coğrafya Ders Kitaplarında "Mizah Ürünü Olan Metin Türlerinin" Dağılımı			
	Metin Türü	Mizah Ürünü Olan Metin Türleri	
		Fıkra	Karikatür
MEB'in Hazırladığı 12. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı	Kitapta Yer Alma Adedi	0	1
	Kitap Genelinde Yer Alma Yüzdesi	% 0	% 0,96
Özel Bir Yayınevi Tarafından Hazırlanan 12. Sınıf Ders Kitabı	Özel Yayınevlerinin 12. Sınıf Coğrafya Ders Kitapları Talim ve Terbiye Kurulundan Onay Almamışlardır.		

Tablo 16'dan anlaşılacağı üzere, Milli Eğitim Bakanlığınca hazırlatılan 12. sınıf Coğrafya ders kitabında mizah ürünü metin türlerine çok az yer verilmiştir. Tablo - 17'den anlaşılacağı üzere, Milli Eğitim Bakanlığınca hazırlanan 12. sınıf Coğrafya ders kitabından diğer metin türlerinden 70 adet metin türü kullanılmıştır. Bunlar ağırlıklı olarak düz metin ve bilgi notundan oluşmaktadır. Bu her iki metin türü de yapılandırmacı yaklaşımın özüne ters düşen metin türleridir.

Tablo -17: Milli Eğitim Bakanlığı ve Özel Bir Yayınevi Tarafından Hazırlanmış Olan 12. Sınıf Coğrafya Ders Kitaplarında "Diğer Metin Türlerinin" Dağılımı							
MEB'in Hazırladığı 12. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı	Metin Türü	Diğer Metin Türleri					
		Düz Metin	Hikâye	Diyalog	Bilgi Notu	Şiir	Belge
MEB'in Hazırladığı 12. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı	Kitapta Yer Alma Adedi	49	0	0	20	0	1
	Kitap Genelinde Yer Alma Yüzdesi	%37,69	%0	%0	%15,38	%0	%0,77
Özel Bir Yayınevi Tarafından Hazırlanan 12. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı	Özel Yayınevlerinin 12. Sınıf Coğrafya Ders Kitapları Talim ve Terbiye Kurulundan Onay Almamışlardır.						

6. Tartışma

Öztürk ve Otluoğlu (2002:181-182), "Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yazılı Edebiyat Ürünlerini Ders Aracı Olarak Kullanmanın Duyuşsal Davranış Özelliklerini Kazanmaya Etkisi" adlı çalışmalarında, yazılı edebiyat ürünlerinin ders aracı olarak kullanımının duyuşsal davranış özelliklerini kazanmasında etkili olduğunu tespit etmişlerdir.

Aynı araştırmada Öztürk ve Otluoğlu yazılı edebiyat ürünlerinden öğrencilerin daha çok hoşlandıklarını, bu ürünlerin öğrencilerin dikkat ve ilgilerini arttırdığını da ifade etmektedirler.

Koç ve Diğ. (2012:717-727), "Ortaöğretim 9. Sınıf Coğrafya Ders Kitaplarında Kullanılan Metin Türleri" adlı çalışmalarında ortaöğretim 9. sınıf Coğrafya ders kitaplarında düz metin türünün ağırlıklı olarak tercih edildiği bunun yanı sıra biyografi, deneme, hikaye, şiir, diyalog, fıkra gibi metin türlerinin de küçük oranda da olsa ders kitaplarında kullanıldığı ifade etmişlerdir.

Oruç (2009:8-24), "Sosyal Bilgiler 6.Sınıf Ders Kitaplarında Edebi Ürünler" adlı çalışmasında yapılandırmacı yaklaşıma göre hazırlanmış olan sosyal bilgiler ders kitaplarında edebi ürünlere oldukça geniş yer verildiğini ifade etmiştir.

Taş (2007:519-532) , Yeni Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarına İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Belirlenmesi" isimli çalışmasında, öğretmenlerin yeni sosyal bilgiler ders kitabını tasarım, görsel düzen, fiziksel yapı, dil ve anlatım bakımından olumlu olarak değerlendirirken içerik bakımından kısmen olumlu olarak değerlendirdiklerini tespit etmiştir.

7. Sonuçlar

Edebi ürünler öğrenciler için bilişsel ve duyuşsal yararlılıklar sağlar. Edebi ürünler öğrenme ortamlarında etkili ve uygun kullanıldığında, öğrencilerin birçok yönden gelişmesine yardım eder (Oruç,2009:23).

Araştırmadan elde edilen verilere dayalı olarak aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

- ✓ 2005 Coğrafya dersi öğretim programına göre hazırlanan, Coğrafya ders kitaplarında ağırlıklı olarak düz metin türüne yer verildiği görülmektedir. Düz metin türü yapılandırmacı yaklaşımın özü ile uyuşmayan metin türüdür. Ancak 2005 yılından önceki Coğrafya dersi öğretim programına göre hazırlanan ders kitaplarının neredeyse tamamı düz metinden oluşmaktaydı. 2005 Coğrafya öğretim programına göre hazırlanan Coğrafya ders kitaplarında düz metin kullanımında bir azalma söz konusudur. Bu durum olumlu bir gelişmedir ancak yeterli değildir.
- ✓ İncelenen 7 farklı ortaöğretim Coğrafya ders kitaplarında basın haberlerinden yeterince yararlanıldığı görülmektedir. Basın haberlerinden daha çok haber amaçlı kullanıldığı dikkat çekmektedir. Gazete çevresinde yer alan karikatür, fıkra, deneme, röportaj gibi metin türlerinin yeterince kullanılmadığı dikkat çekmektedir.
- ✓ Biyografi, karikatür, şiir, hikâye, gezi, mektup gibi metin türlerine Coğrafya ders kitaplarında çok az yer verildiği görülmektedir.
- ✓ İncelenen 7 tane ortaöğretim Coğrafya ders kitabında günlüğe hiç ver verilmediği tespit edilmiştir.

Kaynakça

- Adalı, O. (2003). Anlamak ve Anlatmak, Pan Yayıncılık, İstanbul.
- Akyol, H.(2006). Yeni Programa Uygun Türkçe Öğretim Yöntemleri, Kök Yayıncılık, Ankara.
- Akyol, H.(1999). "Bilgi Vermeye Dayalı Metinler ve Öğretimi". Çağdaş Eğitim Dergisi. 253, 7-13.
- Baranaydın, M. (2010). Ortaöğretim Coğrafya 11. Sınıf Ders Kitabı, Lider Yayıncılık, Ankara.
- Bilgin, N. (2006), Sosyal Bilimlerde İçerik Analizi Teknikler ve Örnek Çalışmalar, Siyasal Kitapevi, Ankara.
- Binyazar, A.(1998). Ana Dili Öğretiminde Yazınsal Alanlara Açılım, (Editör: Ayşe Kilimci). Anadilinde Çocuk Olmak, Papirüs Yayınları, 327-339.İstanbul.

- Çakır, F.(1997). İlkokul Türkçe Ders Kitaplarının Eğitim Öğretime Uygunluğunun Değerlendirilmesi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Çeçen, M. A., Çiftçi, Ö. (2007). İlköğretim 6. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Metinlerin Tür Ve Tema Açısından İncelenmesi, Millî Eğitim, 173, 39-49.
- Demirel, Ö. , Kiroğlu, K. , (2005). Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi, Pagem Yayıncılık, Ankara.
- Ertek, T. (2010). 10.Sınıf Coğrafya Ders Kitabının İncelenmesi, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) T.C Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Hacısalihoglu, İ., Y., ve Midilli A.(2011). Ortaöğretim Coğrafya 10. Sınıf Ders Kitabı, Koza Yayın Dağıtım, Ankara.
- Halis, İ. (2002). Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme, Nobel Yayınları, Ankara.
- Kavcar, C., Oğuzkan, F. ve Aksoy, Ö.(2003). Yazılı ve Sözlü Anlatım, Anı Yayıncılık, Ankara.
- Kılıç, Z. ve Diğ. (2001). Konu Alanı Ders Kitabı inceleme Kılavuzu, Fen Bilgisi 4-8, Nobel Yay. Ankara.
- Koç, H., Sönmez, Ö.F. ve Çifçi, T. (2012). Ortaöğretim 9. Sınıf Coğrafya Ders Kitaplarında Kullanılan Metin Türleri, I.Ulusal Coğrafya Sempozyumu, s:717-727, Erzurum.
- MEB. (2005). Coğrafya Dersi Öğretim Programı, Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı, Ankara.
- MEB (1995), Ortaöğretim Kurumları Coğrafya Programı, Tebliğler Dergisi, Sayı:2434, Ankara.
- MEB, 2011, Ortaöğretim Coğrafya 9. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı, Milli Eğitim Yayınları, Ankara.
- MEB, 2011, Ortaöğretim Coğrafya 10. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı, Milli Eğitim Yayınları, Ankara.
- MEB, 2011, Ortaöğretim Coğrafya 11. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı, Milli Eğitim Yayınları, Ankara.
- MEB, 2011, Ortaöğretim Coğrafya 12. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı, Milli Eğitim Yayınları, Ankara.
- Oruç, Ş. (2009), Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Ders Kitaplarında Edebi Ürünler, Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, 2009:8-24.
- Özmen, R., G. (2001). Türkçe Ders Kitabının Dört Temel Beceri Açısından İncelenmesi: Okuma Becerisi, (Editör: Leyla Küçükahmet). Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu Türkçe 1-8, Nobel Yayıncılık, Ankara.
- Öztürk, C. ve Otluoğlu, R. (2002), "Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yazılı Edebiyat Ürünlerini Ders Aracı Olarak Kullanmanın Duyuşsal Davranış Özelliklerini Kazanmaya Etkisi", M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, Sayı 15.
- Şahin, C. (2011). Ortaöğretim Coğrafya 9. Sınıf Ders Kitabı, Lider Yayıncılık,

Ankara.

TAŞ, A. Yeni Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarına İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2007:519-532.

Tekşan, K. ve Özden, M. (2008). Türkçe Ders Kitapları Üzerine Bir Değerlendirme (Poster), VII. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Sempozyumu, 18 Mart Üniversitesi, Çanakkale.